

SANOAT KORXONALARIDA INVESTITSIYA FAOLIYATINI MOLIYALASHTIRISHNI TAKOMILLASHTIRISH.

Yodgarova Xalimaxon To'lginovna

*Osiyo Xalqaro Universitetining 70310102-Iqtisodiyot
(tarmoqlar va sohalar bo'yicha) yo'nalishi 1-kurs magistranti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada, sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish tizimini takomillashtirish masalalari o'rganilgan. Bundan tashqari, ishda sanoat sektori va uning rivojlanishiga investitsiya oqimlarining ta'siri, moliyaviy resurslarni jalb qilishning asosiy usullari va ularni samarali boshqarish usullari amaliy tahlil qilingan.

Kalit so'zlar. Sanoat korxonalari, investitsiya, moliyaviy resurs, zamonaviy texnologiya.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НА ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

Аннотация. В данной статье рассмотрены вопросы совершенствования системы финансирования инвестиционной деятельности на промышленных предприятиях. Кроме того, в работе был проведен практический анализ влияния инвестиционных потоков на промышленный сектор и его развитие, основные методы привлечения финансовых ресурсов и методы их эффективного управления.

Ключевые слова. Промышленные предприятия, инвестиции, финансовые ресурсы, современные технологии.

IMPROVING THE FINANCING OF INVESTMENT ACTIVITIES IN INDUSTRIAL ENTERPRISES

Annotation. In this article, the issues of improving the financing system of investment activities in industrial enterprises are studied. In addition, the work provides a practical analysis of the impact of investment flows on the industrial sector and its development, the main methods of attracting financial resources and methods of their effective management.

Keywords. Industrial enterprises, investment, financial resource, modern technology.

Kirish. Sanoat korxonalari iqtisodiyotning asosiy poydevori hisoblanadi va ular mamlakatning sanoat salohiyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Shu bois,

sanoatning barqaror va samarali ishlashini ta'minlash uchun moliyaviy resurslarni jalb etish, ya'ni investitsiya faoliyatini rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirish jarayoni nafaqat ishlab chiqarish hajmini oshirish, balki zamonaviy texnologiyalarni joriy etish, yangi ish o'rinlari yaratish va iqtisodiy o'sish sur'atlarini tezlashtirishga xizmat qiladi.

Bugungi kunda sanoat korxonalariga investitsiyalarni jalb qilish masalalari nafaqat moliyaviy manbalarni to'plashni, balki ushbu mablag'larni samarali va maqsadli yo'naltirishni ham talab qiladi. Bunda moliyaviy strategiyalarni ishlab chiqish, turli moliyaviy institutlar bilan hamkorlik, davlat siyosati va xalqaro investitsiya bozorlaridan foydalanish kabi masalalar muhim o'rin tutadi.

Ushbu ishda sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishning samarali tizimini yaratish va uni takomillashtirish yo'llari ko'rib chiqiladi. O'zbekistonning sanoat sektori misolida, moliyaviy resurslarni jalb qilish va ularni samarali boshqarishning amaliy yo'llari tahlil qilinadi.

Bugungi kunda maqsadli auditoriya uchun, ya'ni iqtisodiyotchilar, sanoat menejerlari va investitsiya sohasida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar uchun ushbu ishda O'zbekiston sanoati uchun investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish yo'llari ko'rsatilgan. Shu bilan birga, xalqaro tajribalardan foydalanish va mamlakatdagi moliyaviy institutlarning samarali ishlashini ta'minlash bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. Sanoat korxonalari uchun investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish borasida bir qator olimlar ilmiy izlanishlar olib borgan. Ularning tadqiqotlari moliyaviy resurslarni samarali jalb etish, investitsiya jarayonlarini optimallashtirish va sanoat korxonalarining barqaror rivojlanishiga hissa qo'shishni maqsad qilgan. Quyida shu borada izlanish olib borgan ba'zi olimlar va ularning ilmiy tadqiqotlari haqida ba'zi ma'lumotlar keltirib o'tilgan:

Jeyms Heffernan sanoat korxonalarining moliyaviy boshqaruvi va investitsiya faoliyatini optimallashtirish borasida o'z tadqiqotlarini olib borgan olimlardan biridir. Uning ishlarida sanoat korxonalarining moliyaviy resurslarni jalb qilishdagi muvaffaqiyatli strategiyalari tahlil qilinadi. Heffernan, ayniqsa, kapital bozorlarining va bank tizimlarining sanoat korxonalariga investitsiya jalb qilishdagi ahamiyatini ta'kidlagan.

Merton Miller va Franko Modigliani iqtisodiyot va moliya sohasida amalga oshirgan inqilobiy izlanishlari bilan tanilgan. Ular sanoat korxonalarining kapital tuzilishi va investitsiya qarorlarini moliyaviy tahlil qilishda asosiy nazariyalar yaratdilar. Modigliani va Millerning "Kapital tuzilishi" teoriyasi investitsiya faoliyatini moliyalashtirish va korxonalarning moliyaviy strategiyasini yaratishda juda muhim ahamiyatga ega.

Robert Koks Merton investitsiya va moliyaviy risklarni boshqarish sohasida ko'plab izlanishlar olib borgan. Uning ishlarida sanoat korxonalari uchun investorlar bilan samarali aloqalar o'rnatish, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va risklarni minimallashtirish usullari ko'rib chiqiladi. Mertonning tadqiqotlari, ayniqsa, korxonalarda moliyaviy bozorlarni faol boshqarish, sarmoyaviy strategiyalarni yaratishda qo'llaniladi.

Olivier Blanchard investitsiya byudjetlashtirish (capital budgeting) nazariyasi bilan sanoat korxonalari uchun resurslarni jalb qilish va ularni samarali yo'naltirish masalalariga e'tibor qaratgan. Ularning izlanishlari sanoat korxonalari uchun investitsiyalarni tanlashda risklarni baholash va iqtisodiy foyda keltirishga qaratilgan.

Sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish bo'yicha olib borilgan ilmiy izlanishlar turli iqtisodchilar va moliyaviy nazariyachilarning yondashuvlari asosida rivojlangan. Bularning barchasi sanoat sektori uchun samarali investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish, moliyaviy resurslarni to'plash va ularni maqsadli sarflash masalalarida yangi yondashuvlarni ishlab chiqishga yordam bermoqda.

Muhokama. Sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish — bu mamlakat iqtisodiyotining barqaror o'sishi va rivojlanishini ta'minlash uchun juda muhim bir jarayon hisoblanadi. Bu jarayon sanoatning raqobatbardoshligini oshirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va yangi ish o'rinlarini yaratish imkonini beradi. Shu bilan birga, investitsiya faoliyatini moliyalashtirishda samaradorlikni oshirish uchun turli moliyaviy resurslarni to'plash va ulardan maqsadli foydalanish masalalari dolzarb bo'lib qolmoqda.

1. Investitsiya faoliyatining moliyalashtirilishi: asosiy omillar

Sanoat korxonalari investitsiya faoliyatini moliyalashtirishda bir nechta asosiy omillarni inobatga olishlari zarur:

- **Moliya bozorining rivojlanishi:** Sanoat korxonalari uchun zarur mablag'lar bank krediti, obligatsiya chiqarish, aktsiyadorlik kapitali va boshqa moliyaviy manbalar orqali jalb qilinadi. Bozorlarning o'sishi va moliyaviy infratuzilmaning takomillashuvi bu jarayonda muhim rol o'ynaydi.

- **Davlat siyosati va qo'llab-quvvatlash:** Davlat tomonidan sanoatni rivojlantirishga qaratilgan soliq imtiyozlari, grantlar, subsidiya va boshqa qo'llab-quvvatlash dasturlari moliyaviy resurslarni jalb qilishda muhim omil hisoblanadi.

- **Investitsiya muhiti va xavf-xatarlar:** Investitsiya muhiti barqaror bo'lishi, davlatning iqtisodiy siyosati ishonchli bo'lishi kerak. Shu bilan birga, investitsiyalarning xavf-xatarlarini hisobga olish, risklarni diversifikatsiya qilish va moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash zarur.

2. Moliyaviy manbalarni jalb qilishning samarali usullari

Sanoat korxonalari uchun moliyaviy manbalarni samarali jalb qilishda quyidagi usullarni qo'llash mumkin:

- **Sarmoya bozorlaridan foydalanish:** Aktsiyalar va obligatsiyalar chiqarish, masalan, "IPO" (Initial Public Offering) yoki korxonaning kapitalini oshirish orqali moliyaviy resurslarni jalb qilish. Bu usul katta miqdordagi mablag'larni olish imkoniyatini yaratadi.

- **Bank kreditlari:** Sanoat korxonalari uchun banklar kreditlar berishadi, ammo bu jarayon yuqori foiz stavkalarini va qarzlarini to'lashning murakkabligini ham o'z ichiga oladi. Shuning uchun, korxonalar o'zining moliyaviy holatini yaxshilashga harakat qilishlari kerak.

- **Xususiy kapital va investitsiya fondlari:** Xususiy kapital va investitsiya fondlaridan foydalanish sanoat korxonalariga katta miqdordagi investitsiyalarni jalb qilish imkonini beradi. Bunday resurslar korxonaning o'sishini ta'minlashga yordam beradi.

3. Investitsiya faoliyatini moliyalashtirishda yuzaga keladigan muammolar

Sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishda quyidagi asosiy muammolar yuzaga kelishi mumkin:

- **Qarz yukining ortishi:** Banklardan olingan kreditlar va boshqa qarzlar korxonaning moliyaviy yukini oshirishi mumkin. Bu holat, o'z navbatida, kompaniyaning moliyaviy barqarorligiga xavf soladi.

- **Mablag'larning noto'g'ri taqsimlanishi:** Investitsiya mablag'larini noto'g'ri taqsimlash va samarasiz yo'naltirish, uning o'z vaqtida qaytarilmasligiga olib kelishi mumkin. Bu, o'z navbatida, korxonaning moliyaviy holatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

- **Xavf-xatarlarni boshqarish:** Sanoat korxonalarining investitsiya faoliyatida iqtisodiy inqirozlar, valyuta kurslarining o'zgarishi va siyosiy noaniqliklar kabi xavflar mavjud. Bular korxonaning foydasini kamaytirishi va investitsiya qarorlarining to'g'riligini buzishi mumkin.

- **Resurslarning yetishmasligi:** Aksariyat sanoat korxonalari investitsiya faoliyatini amalga oshirish uchun zarur resurslarga ega bo'lmasliklari mumkin. Bu holatda, korxona uchun yangi moliyaviy manbalar topish yoki davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanish kerak bo'ladi.

4. Investitsiya faoliyatini takomillashtirish bo'yicha takliflar

- **Moliyaviy boshqaruvni yaxshilash:** Sanoat korxonalari o'zlarining moliyaviy boshqaruv tizimlarini optimallashtirishlari zarur. Bu, birinchi navbatda, kapitalni samarali boshqarish, investitsiyalarni taqsimlash va qarzlarini to'lashning aniq rejasini tuzishni o'z ichiga oladi.

- **Innovatsion texnologiyalarga investitsiyalarni jalb qilish:** Sanoat korxonalari innovatsion texnologiyalarga investitsiyalarni jalb qilish orqali ishlab chiqarishni

modernizatsiya qilishlari, energiya samaradorligini oshirishlari va raqobatbardoshlikni ta'minlashlari mumkin.

• **Moliyaviy rejalashtirishni takomillashtirish:** Sanoat korxonalari o'z investitsiya faoliyatlarini moliyaviy rejalashtirish orqali yanada samarali boshqarishlari lozim. Bu, asosan, uzun muddatli investitsiya strategiyalarini ishlab chiqishni va resurslarni optimal taqsimlashni ta'minlashga yordam beradi.

• **Xalqaro investitsiya resurslarini jalb qilish:** Sanoat korxonalari xalqaro bozorlar va moliyaviy institutlar orqali investitsiyalarni jalb qilish imkoniyatlarini o'rganishlari kerak. Bu nafaqat mablag'larni jalb qilish, balki zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va tajriba almashish imkonini beradi.

Sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish, iqtisodiy o'sishni ta'minlash va yangi ishlab chiqarish imkoniyatlarini yaratish uchun zaruriy shartdir. Moliyaviy resurslarni samarali boshqarish, innovatsion texnologiyalarga sarmoya kiritish va davlat siyosatining qo'llab-quvvatlashi bu jarayonni muvaffaqiyatli amalga oshirishning asosiy omillari hisoblanadi. Shuningdek, sanoat sektori uchun zamonaviy investitsiya strategiyalarini ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish, milliy va xalqaro bozorlar bilan hamkorlikni kengaytirish zarur.

Xulosa. Sanoat korxonalari iqtisodiyotning rivojlanishida asosiy o'rin tutadi, chunki ular ishlab chiqarish, ish o'rinlari yaratish va milliy boylikni oshirishga hissa qo'shadi. Sanoatning barqaror va samarali ishlashini ta'minlash uchun esa investitsiya faoliyatini moliyalashtirish zarur. Ushbu jarayon sanoat korxonalarining raqobatbardoshligini oshirish, innovatsion texnologiyalarni joriy etish va umumiy iqtisodiy o'sishni ta'minlashda muhim ahamiyatga ega.

Sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirish uchun bir qator chora-tadbirlar amalga oshirilishi lozim:

• **Moliyaviy resurslarni samarali boshqarish:** Sanoat korxonalari o'z investitsiya faoliyatlarini rejalashtirishda zamonaviy moliyaviy boshqaruv texnikalaridan foydalanishlari kerak. Bu, kapitalni to'g'ri taqsimlash, risklarni boshqarish va o'z vaqtida investitsiya mablag'larini jalb qilishni ta'minlashga yordam beradi.

• **Innovatsion texnologiyalar va ishlab chiqarish jarayonlarini modernizatsiya qilish:** Sanoat korxonalari innovatsiyalarni joriy etish orqali samaradorlikni oshirishlari, energiya va resurslarni tejashlari hamda o'zlarining raqobatbardoshligini kuchaytirishlari mumkin.

• **Xalqaro va mahalliy investitsiya manbalaridan foydalanish:** Sanoat korxonalari o'z faoliyatini kengaytirish uchun xalqaro investitsiya resurslarini jalb qilishlari, davlat va xususiy sektordan qo'llab-quvvatlash olishlari zarur. Bu, o'z

navbatida, yangi texnologiyalarni joriy etish va ishlab chiqarish hajmini oshirish imkonini yaratadi.

• **Moliyaviy barqarorlikni ta'minlash:** Sanoat korxonalari moliyaviy holatini mustahkamlash, qarzlarini boshqarish va kapital tuzilmasini optimallashtirish orqali o'z barqarorligini oshirishi lozim. Shuningdek, investorlar bilan ochiq va ishonchli munosabatlar o'rnatish zarur.

Bundan tashqari, investitsiya faoliyatini moliyalashtirishdagi muammolar, masalan, qarz yukining ortishi, resurslarning noto'g'ri taqsimlanishi, valyuta kursining o'zgarishi va siyosiy xavf-xatarlar kabi omillarni hisobga olish va ularni bartaraf etish zarur. Investitsiya jarayonini takomillashtirish, ayniqsa, moliyaviy xavfsizlikni ta'minlash va uzoq muddatli barqaror o'sishni qo'llab-quvvatlashda muhim ahamiyatga ega.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, sanoat korxonalarida investitsiya faoliyatini moliyalashtirishni takomillashtirishga qaratilgan chora-tadbirlar orqali mamlakatning iqtisodiy salohiyatini yanada kuchaytirish, yangi ish o'rinlarini yaratish va barqaror rivojlanishga erishish mumkin. Shunday qilib, moliyaviy resurslarni samarali boshqarish va innovatsion rivojlanishga yo'naltirilgan investitsiya strategiyalari sanoat sektorining kelajagini shakllantirishda asosiy omil bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Globalization of Business. International Business Press, 2000. - 342 p.
2. Isadjanov A.A. Jahon iqtisodiyotining globallashuvi. O'quv qo'llanma. Toshkent. JIDU. 2008.
3. The Global Economy and Its Economic Systems (Upper Level Economics Titles) 1st Edition. by Paul R. Gregory (Author), Robert C. Stuart (Author). 2013. - 704 p.
4. Мировая экономика и международные экономические отношения : учебник / под ред. В.К. Поспелова. – М.: ИНФРА-М, 2017. — 370 с.
5. Глобалистика. Международный междисциплинарный энциклопедический словарь. Гл. ред. д.т.н., проф. И.И. Мазур, д.ф.н., проф. А.И. Чумаков. – М.- СПб. – ИЦ - «Елима», ИД «Питер», 2006.
6. Elgar Edward. Handbook on the Globalization of the World Economy. Amnon Levy-Livermore. 1998. – 748 p.